

LBRIS

We know
books

Cătălin Negoită (coord.)
Mediamorfoze II

Copyright © Cătălin Negoită (coord.)
Copyright © TRITONIC 2016 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București
e-mail: editura@triton.ro
www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEGOIȚĂ, CĂTĂLIN

Mediamorfoze II / Cătălin Negoită (coord.)

Tritonic, 2016
ISBN: 978-606-749-172-2

Coperta: ALEXANDRA BARDAN
Redactor: BOGDAN HRIB
Comanda nr. 248/noiembrie 2016
Bun de tipar: decembrie 2016
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Cătălin Negoită (coord.)

MEDIAMORFOZE II

PRESA MINORITĂȚILOR ETNICE DIN ROMÂNIA

t...
TRITONIC

Cuprins

Cuvânt înainte	9
Corina-Mihaela Apostoleanu – Dumitru Liuben, reprezentant al grupării de la <i>Festival</i>	11
Odette Arhip, Elena Banciu, Cristian Arhip – Discursul politic al lui Mihai Eminescu	23
Simona Bader – Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” în presa scrisă timișoreană	33
Iulian Bitoleanu – Conexiuni culturale macedoneano-române în presa minoritară etnică	47
Elena Bondor – Filosoful Iosif Brucăr și revista <i>Lumea evree</i> (1919-1920)	57
Stevan Bugarski – Publicațiile periodice sârbe de pe teritoriul actual al României	87
Mariana Cernicova-Bucă – Un sfert de veac de presă minoritară în Banat	101
Vasile Ciobanu – Fritz Klein (1895-1936) – cel mai însemnat jurnalist sas din secolul al XX-lea	119
Lucia-Luminița Ciucă – Zigu Ornea – criticul român de origine evreiască	141
Monica Daniela Coroiu – Contribuția musulmanilor la istoriografia modernă a Dobrogei	155

- Elisaveta Drăghici** – Problemele minorităților etnice reflectate în presa brăileană după anul 2000 (o perspectivă sociologică) 165
- Andrei Dumbrăveanu** – Todur Zanet – scriitor și publicist de cultură găgăuză 185
- Gábor Gyórrffy** – Revista *Korunk* în viața culturală din România 201
- Mihaela Hristea** – Presa populației germane din spațiul carpato-danubiano-pontic de la 1918 până astăzi 213
- Nicoleta Hristu (Hurmuzache)** – Opera publicistică a lui Max Blecher 229
- Zanfir Ilie** – Aspecte cosmopolite ale presei gălățene de la mijlocul secolului al XIX-lea 247
- Carmen Ionescu** – Emisiunile de limbă maghiară ale radioului public din România – o incursiune istorică 259
- Nicolae Melinescu** – Media minorităților, comunicator național sau factor de enclavizare? 271
- Viviana Milivoievici** – *Naša reč (Cuvântul nostru)* – săptămânal al Uniunii Sârbilor din România 281
- Marius Mitrof** – Despre grecii din Galați în presa sfârșitului de secol al XIX-lea 289
- Meda Mucundorfeanu** – Situația presei de limbă germană în România comunistă 315
- Imola Katalin Nagy** – Relațiile româno-maghiare reflectate în presa interbelică 331
- Cătălin Negoită** – *Buletinul Comunității Israelite din Galați (1931)* 351
- Viorica Aura Păuș** – *Zorile*, publicație lunară a rușilor lipoveni din România 369
- Marian Petcu** – Presa minorităților naționale din România – schiță istorică – 391
- Rita Pletl** – Aspectele metodologice ale monitorizării mass-mediei audiovizuale în limba maghiară din România 421
- Costa Roșu** – Presa scrisă la românii din Banatul sârbesc (Voivodina – Rep. Serbia) 437
- Mihaela Rusu** – Avram L. Zissu – un jurnalist evreu devenit „fință de hârtie” în proza eliadiană 453
- Gabriela Rusu-Păsărin** – Asociația *Liga Albanezilor din România* și Revista *Prietenul albanezilor* – spații de manifestare a identității culturale și etnice 465
- Andreea Roxana Sevastre** – Începuturile presei albaneze în România. Elea Ghica – personalitate româno-albaneză de talie europeană a culturii și presei din secolul al XIX-lea 481
- Reka Suba** – Fenomene de contact lingvistic în cazul textelor jurnalistice de limbă maghiară 497
- Reka Suba** – Limbaj vs. normativitate în presa audiovizuală de limbă maghiară din România 519
- Nicolas Trifon** – Presa aromânească din diasporă în anii 1980 și dezbaterile pe tema identității aromânilor în România, după Revoluție 533
- Raluca Tudor** – Reprezentarea raportului dintre minoritate și majoritate în presa românească din Italia 547
- Enache Tușa** – Procesul de colonizare a Dobrogei reflectat în presă și în monografiile întocmite în epocă 565
- Carmen Țăgșorean** – Dincolo de cuvinte – reconstituirea istoriei unei comunități pornind de la povestea unor vieți schițate de Marius Mircu în *Revista cultului mozaic* 581

atâtea domenii în care români de altă naționalitate au excelat și au ajuns să fie percepuți ca parte a patrimoniului cultural național.

Și presa din România, în diversele ei epoci, a fost marcată de condeiul și scriitura unor gazetari de marcă, mulți dintre ei, de altă naționalitate.

Acest volum își propune să scoată în evidență modul în care presa minorităților etnice din România s-a aliniat la marile comandanamente ale timpului, modalitatea în care a tratat problemele legate de temele majore de interes: raportul dintre majoritate și minoritate, unificarea națională, legislația pentru minorități etc. Lucrarea cuprinde studii ce prezintă publicații ale comunităților etnice din România, portrete de jurnaliști provenind din cadrul acestora, inclusiv modul în care se raporta presa românească la problemele acestor minorități. Sunt prezentate, de asemenea, studii despre comunitățile românești din afara granițelor.

Suntem convinși că inițiativa este utilă, pentru faptul că acoperă pete albe în acest domeniu și contribuie *sine ira et studio* la mai buna cunoaștere a relațiilor dintre majoritate și minorități în istoria mai veche și mai nouă a României.

Volumul reunește lucrări prezentate în cadrul celei de-a VIII-a conferințe internaționale „Cultura și presa în spațiul european”, care a avut loc la Facultatea de Litere din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din Galați, în perioada 27-28 mai 2016. *Presa minorităților etnice din România* se adresează cadrelor didactice din învățământul universitar și preuniversitar, masteranzilor și doctoranzilor, cercetătorilor științifici, bibliotecarilor, arhiviștilor, studenților, tuturor celor interesați de istoria presei din țara noastră.

Cătălin Negoită

Dumitru Liuben, reprezentant al grupării de la *Festival*

dr. Corina-Mihaela Apostoleanu

Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța

Perioada interbelică s-a caracterizat printr-o efervescentă culturală, pe care astăzi o privim cu interes, întrucât reprezintă un moment de maximă înflorire a artelor și literaturii. Inițiative de a înființa reviste culturale au apărut în toate provinciile istorice. În multe situații, aparițiile „regionale” au creat adevărate grupări, importante în evoluția literaturii române, chiar dacă în prezent se cunoaște mai puțin despre activitatea lor. Din această perspectivă, se impune o reconsiderare a publicațiilor culturale, spre a defini mai exact locul pe care acestea îl ocupă în istoria literaturii, cât și rolul pe care scriitorii care au activat în aceste grupări l-au avut în mișcarea de idei.

Autori români de prim rang au semnat în aceste reviste, contribuind, astfel, la sporirea valorii lor. O cunoaștere mai atentă a aspectelor mai sus evocate, completează în mod fericit istoricul domeniului.

Dobrogea constituie, din acest punct de vedere, un spațiu unic al manifestării culturale a unui număr mare de minorități, fiecare cu specificul și contribuția sa la dezvoltarea acestei provincii istorice. Imediat după momentul 1878, al revenirii Dobrogei în granițele

Statului Român, a apărut necesitatea stringentă a dezvoltării învățământului și culturii, astfel încât să existe o sincronizare cu celelalte provincii istorice ale României. Efortul a fost considerabil, mai cu seamă pentru că, din punct de vedere economic, trebuia înfăptuit mult, și în scurt timp. Iată de ce, apariția revistelor culturale era la fel de importantă, pentru localnici, cât și pentru oamenii de cultură stabiliți în Dobrogea, ce își propuneau să aducă provincia istorică în prim-planul atenției întregii țări.

Sudul Dobrogei nu făcea excepție, iar Silistra, veche vatră culturală, urma să aibă momente de maximă înflorire, prin dezvoltarea învățământului și a vieții spirituale. Multitudinea de inițiative culturale era generată mai ales de entuziasmul unor generații de tineri, care, alături de intelectuali de prim rang, intenționau să scoată din anonim o zonă cu mare potențial.

În această atmosferă, propice culturii și literaturii, se va integra, mai târziu, și Liuben Dumitru, el demonstrându-și din plin atașamentul față de ideile de înnoire spirituală a orașului. Numele său avea să marcheze o revistă, o grupare literară, a cărei importanță și-a dovedit efectele, pe termen lung.

Liuben Dumitru s-a născut la Silistra, la 27 iunie 1916, dintr-o familie mixtă româno-bulgară. Tatăl său provenea din comuna Vlăhi, județul Constanța, în timp ce mama era din Silistra¹. A urmat cursurile școlii elementare și apoi, ale exigentului liceu „Durostor”, aflat, la acea vreme, sub conducerea unui intelectual de marcă: lingvistul și folcloristul Pericle Papahagi², membru corespondent

¹ În volumul *Momente și portrete*, poetul Boris Deșliu îl numește pe Liuben Dumitru „fratele meu” și amintește faptul că numele lui bulgăresc era Dimitrof S. Liuben, care se pare că era înscris și în catalog; autorul menționează și numele părinților lui Liuben Dumitru și anume, tatăl – Dimitrof Simion și mama Dimitrof Iofca. Tatălui român, numele îi fusese bulgarizat, în acord cu practica administrației vremii.

² Pericle Papahagi (n. 20 octombrie 1872, Avdela, Grecia – d. 20 ianuarie 1943, Silistra, Bulgaria), fusese profesor și pentru scurtă vreme, director

al Academiei Române. Orașul natal al lui Liuben Dumitru, un port dunărean patriarhal, considerat „provincial” și oarecum neluat în considerare de literații din București ori din celelalte regiuni ale țării, avea să devină cunoscut, datorită efervescentei vieții culturale ce îi va schimba destinul. Tânărul scriitor, preocupat intens de literatură și de științele umaniste, încă de pe vremea adolescenței, a luat contact cu grupul de entuziaști care a editat la Silistra, în perioada ianuarie 1934-februarie 1935, *Rod nou*, având ca subtitlu *Revistă literară, artistică și științifică*. Dumitru Liuben și-a publicat aici și cele dintâi compoziții literare. Cu toate că se numără printre publicațiile efemere, *Rod nou*, cunoscută și ca inițiativă a elevilor Liceului de băieți, are importanța de a aduna voci literare ce se vor regăsi și în următoarele reviste, între acestea, numărându-se și profesorul Dimitrie Batova³. Însuși numele revistei anunța înnoirea, dar și rodirea literară de care avea să beneficieze atât tinerimea din Silistra, dar și din toate zărilor unde aceasta ar fi circulat. Un început, ambițios, la care participa cu forțele sale intelectuale în formare și Liuben Dumitru. Era o publicație ai căror redactori se luau pe ei înșiși foarte în serios și, chiar dacă nu face parte din cel dintâi eșalon al culturii, a fost creuzetul unde s-au pregătit momentele literare ulterioare. Dimitrie Batova era, deja, un model pentru cei tineri și influența destinele lor scriitoricești. Iată cum poate fi definită importanța prezenței lui Batova, pentru Liuben Dumitru și

al Liceului românesc din Bitolia, Grecia, între anii 1895-1898. Avea o experiență pedagogică vastă și ținuta sa intelectuală a influențat în mod evident reușitele multor intelectuali, absolvenți ai acestui liceu. Liceul „Durostor” a fost înființat în anul 1914, dar în perioada anilor Primului Război Mondial a fost închis, spre a fi, din nou, o unitate de învățământ reprezentativă, din anul școlar 1919-1920.

³ Dimitrie Batova (n. 8 iunie 1909, Cuzgun (Ion Corvin), jud. Constanța – d. 27 noiembrie 1942, Călărași) era pseudonimul sub care semna Dimitrie Popescu, scriitor, bibliotecar și pedagog la Liceul din Silistra; în perioada 1926-1932; se va regăsi și în gruparea de la „Festival”; a publicat un singur volum de poezie *Aliquid* (Silistra, 1933).

ceilalți tineri poeți: „Într-o scrisoare adresată lui Victor Corcheș⁴, referindu-se la climatul literar dobrogean din perioada interbelică, Boris Deșliu scria: „Matricea poeziei tinere sud-dobrogene interbelice este Dimitrie Batova... din *mantaua* căruia au ieșit toți poeții dobrogeni de atunci și chiar Liuben Dumitru însuși”⁵.

La *Rod nou* a publicat și scriitorul bucovinean Mircea Streinul, realizând, astfel, o legătură între cele două provincii istorice românești.

Articolul – program, apărut în numărul 1 al revistei, din ianuarie 1934, cu titlul *În loc de Program*, menționează că revista se va ocupa mai ales de literatură, va ignora politica și nu va deveni un „bazar”, precum alte publicații. În numărul din 2 februarie 1934, se continuă pledoaria în favoarea seriozității vocii proaspetei publicații și se arată că:

„Însuflețiți de frumusețea simțirii românești, pășim pe țărături noi, cu gândul curat, cu îndrăzneala de a deștepta în publicul durstorean gustul pentru literatura română și de a infiltra sentimente nobile și frumoase în generația de mâine și de a crea un centru, în jurul căruia dorim ca în scurt timp să se grupeze toți intelectualii dobrogeni, tineri și bătrâni, români sau alte nații, care știu să mănuiască condeiul și să redea versul lor, în vers sau proză. Astăzi, mai mult ca oricând avem nevoie să ne strângem cu toții la un loc, astfel ca o singură bătaie de inimă să se audă pretutindeni.”⁶

⁴ Prozator, istoric literar, publicist, profesor (n. 5 august 1934, Velichioi (Goruni), jud. Constanța – d. 21 februarie 2004). A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București (1965); a debutat în anul 1969, în revista *Tomis* din Constanța. A colaborat la publicațiile: *România literară*, *Manuscriptum*, *Literatorul*, *Orizont*, *Tomis*, *Litoral*, *Thalatta*, *Cuget liber*, *România de la Mare* etc.

⁵ Ovidiu Dunăreanu, Victor Corcheș, *Corabia de fildeș: poeți ai Sudului: Alexandru Gherghel, Dumitru Olariu, Dimitrie Batova, Liuben Dumitru, Vasile Culică, Boris Deșliu*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 111.

⁶ La Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța, colecția pe suport de hârtie a revistei nu include și numărul din 1 ianuarie 1934, în timp ce colecția pe suport de microfilm este integrală.

Pornită cu entuziasmul specific vârstei tinere, *Rod nou* nu a avut însă, o viață prea îndelungată. Efemeră, din punct de vedere al duratei de apariție, *Rod nou* a marcat o generație de tineri și le-a dat suficientă energie, pentru a-și continua proiectele literare.

Ideea existenței unei publicații literare de impact regional, dar și național, a continuat, la Silistra, odată cu apariția – în mai 1936 – a revistei *Festival*, un moment important în dezvoltarea literaturii interbelice dobrogene și, prin extindere, naționale:

„Conturându-se ca una dintre cele mai bune publicații de beletristică ce au văzut lumina tiparului vreodată în această parte, *Festival*, apărută la Silistra, cu intermitențe, din mai 1936, până în iunie 1940, în patru și șase pagini, format in-8, a continuat cumva lunarul *Rod nou*, ivit tot acolo, între ianuarie 1934 și februarie 1935. Fapt absolut nou pentru întreaga presă literară dobrogeană, *Festival*, deși nu a fost scutită de unele disensiuni, a fost prima publicație de grup în spațiul transdanubian. Gruparea literară care i-a dat naștere, cuprinzând pe L. Dumitru, V. Culică, G. Arabolu, Boris Deșliu ș.a. a avut în centrul ei un spirit de rar entuziasm: Mircea Papadopol, cel care, cu sacrificii, s-a îngrijit atât de apariția revistei, cât și de alegerea colaboratorilor.”⁷ Alegerea titlului de *Festival* ducea cu gândul la o sărbătoare a cuvântului, după cum mărturiseau, la un moment dat, redactorii revistei.

Membrii grupării au înțeles că Dobrogea nu poate rămâne în afara eforturilor naționale de dezvoltare culturală și că, în acest sens, rolul lor este unul cât se poate de important. De altfel, este cunoscut faptul că intelectualii dobrogeni au depus eforturi considerabile, încă de la reintegrarea acestei provincii istorice la spațiul românesc, pentru a se integra firesc în viața spirituală națională.

⁷ Enache Puiu, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 215.

Apropiat și colaborator al revistei *Festival*, Boris Deșliu a considerat că strădania grupării a primit validarea timpului, astfel că publicația și mișcarea literară pe care le-a generat și întreținut aparțin atât Dobrogei, cât și țării întregi:

„Grupul *Festival* a activat literar prin revista *Festival* și a rămas ca un fenomen literar notabil interbelic, la nivelul întregii publicistici românești din acest timp. *Festival* a reușit să smulgă literatura provincială din *lenea*⁸ ce o caracteriza în cea mai mare parte, dacă nu socotim cele câteva reviste care făceau același lucru ca și *Festival*, dar *lenea* era, în realitate, o racilă a publicisticii provinciale interbelice, care trăia la marginea precarității financiare cronice.”⁹

Observația lucidă asupra momentului în care apărea *Festival* nu face decât să sublinieze, încă o dată, plusvaloarea imprimată de revistă vieții spirituale dobrogene.

Pe de altă parte, se știe că, la Siliștra, a existat o multitudine de efemeride, apărute tocmai din acest prea plin sufletesc al unor scriitori, din diferite generații, care își doreau să spargă frontierele de provincialism și „uitare”, așa cum subliniază și Boris Deșliu. Cu toate că avea ca subtitlu: *Revistă provincială*, *Festival* se definea ca o revistă cu largi perspective, către întreaga țară. „Provincial” trebuia să conducă, cu gândul, desigur, la acoperirea provinciei, nu la limitarea circulației.

Liuben Dumitru, pornit de la *Rod nou*, se angajează total în editarea revistei, alături de Mircea Papadopol (de origine greacă)¹⁰, în

⁸ Utilizarea caracterelor italice pentru acest cuvânt aparține autorului Boris Deșliu.

⁹ Boris Deșliu, *Momente și portrete*, Editura Europolis, Constanța, 2001, p. 93.

¹⁰ Poetul Mircea Papadopol (n. 1918, Siliștra – d. 1942) a făcut parte, la rândul său, din așa-numita „generație a războiului”, căreia apariția marii conflagrații mondiale îi oprește ascensiunea literară; scriitorul sprijinea și din punct de vedere financiar apariția revistei *Festival*.

calitate de scriitor, editor, dar și organizator al activității redacționale. Celălalt editor, Geavit Arabolu (de origine turcă)¹¹ era, de asemenea, un mare entuziast și mai publica la: *Istrul*, *Solia*, *Sfinx*, *Deliormanul*, *Licăriri*, *Adevărul literar*, *Flamura*, *Lira dobrogeană* etc. Scria o poezie care amintea de suprarealism și de influența bacoviană a epocii. Iată de ce, *Festival* nu era o revistă a „provinciei liniștite”, dimpotrivă, un exemplu de provocare literară.

„Festivalist” întru totul, Liuben Dumitru își dovedește atașamentul față de spațiul dobrogean, prin versuri care includ elemente ale acestei geografii unice, astfel încât universul său literar este dominat de stepă și baltă. Poetul este, în esență, un reprezentat al simbolismului, deși nu lipsesc motivele preluate din folclor și chiar din poezia romantică. Liuben Dumitru „simte” acut mișcarea vieții în această lume și o trece prin filtrul propriilor trăiri. Noaptea, luna, vântul venit din sud, dar și moara cu veșnica mișcare a brațelor îi arată trecerea timpului. Poezia lui Liuben Dumitru nu este înghețată în vremea scrierii ei, dimpotrivă, este modernă și poate aparține cu naturalețe și anilor noștri. O anume picturalitate specifică transformă poezia lui Liuben Dumitru într-o imagine de mare impact vizual; în acest sens, poemul *Oră incertă* (dedicat Doamnei Mioara Grozea Cotroceneu), îndeobște citat, ilustrează foarte bine ideea enunțată anterior:

„Deschide larg fereastra dinspre mare.../E umbră pe verandă și răcoare;/Iar camera în care visezi trează/Plutește în miresme de nămiază...//Molatec liniștea s-a stins așa-/Motan-lângă profilu-ți de cafea.../Odaia-i albă/Plaja-i gri,/Pescarii dorm, ce ceas o fi/De stă să-ți pice ploaia calmă/Cu ceara smălțuită-n palmă?”

¹¹ Învățătorul, poetul, traducătorul și animatorul cultural G. Arabolu (n. 1917, Siliștra – d. 1988, Turcia) avea studii liceale, în orașul natal și universitare, la București. A publicat un singur volum de poezie, în limba română, cu titlul, *Gurbet*, prenumele său, în anul 1938, la Editura Festival, din Siliștra, înființată odată cu revista; după 1938, G. Arabolu s-a stabilit la Izmir, în Turcia, unde a continuat să participe la viața literară.

Într-un articol din ziarul *Cuget clar* (*Noul Sămănător*), Nicolae Iorga îl aprecia, ca fiind „cel mai autentic poet dobrogean”.¹²

Liuben Dumitru a publicat la *Festival*, atât literatură proprie, cât și cronici literare și plastice.

Prin intermediul prietenilor și colaboratorilor Boris Deșliu¹³ și Vasile Culică¹⁴, aflați la studii în București, în acea perioadă, revista își atrage colaboratori de valoare, cum sunt: Emil Botta, Mihnea Gheorghiu, Miha Dragomir, Virgil Carianopol, Ion Biberi, Ștefan Baci, Traian Lalescu, Iulian Vesper etc. Au scris, e drept, sporadic, Panait Istrati, Alex. Talex sau Alexandru T. Stamatiad. Se publica multă poezie și critică literară, tocmai pentru a încuraja talentele tinere ale Silistrei, ale Dobrogei, dar și ale țării întregi.

Având ascendendență bulgărească, asemeni lui Dumitru Liuben, Boris Deșliu traduce, împreună cu acesta, lirică a unor scriitori din țara vecină.

Alături de ferventă activitate la *Festival*, Liuben Dumitru a scris și la alte publicații dobrogene, cât și de impact național: *Adevărul literar*, *Cuget clar*, *Dobrogea Jună*, *Front literar*, *Lumea*, *Pământul* (Călărași) *Sămănătorul*, *Tomis*, *Universul literar*, *Viața literară*.

Cu toate că în rubrica de Semnal a revistei *Festival* se anunța, în numărul din octombrie 1937, apariția plachetei de versuri *Metanii prin chilii*, cu prefața lui I. Valerian, în realitate, volumul

¹² Apud Ovidiu Dunăreanu, Victor Corcheș, *op. cit.*, p. 138.

¹³ Boris Deșliu (n. 16 aprilie 1917, Turtucaia – d. 14 martie, 1998, București), avocat, poet. A urmat liceul la Ploiești și Silistra, dar bacalauratul l-a susținut la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Studiază la Universitatea din București, două facultăți, în paralel, Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept și obține titlul de doctor, în anul 1942; debutase, foarte tânăr, tot la revista *Rod nou*, dar publică un volum de poezii foarte târziu, abia în 1970, cu titlul *Zi dramatică*.

¹⁴ Vasile Florian Culică (n. 26 martie 1916, Călărași – d. 18 mai 1980) – scriitor, arheolog, numismat amator. Urmase studii liceale la Călărași, Galați și Odorhei. Lucrează ca avocat și judecător, dar continuă să scrie versuri; debutase la *Nenufar*, în 1935, dar a devenit membru al grupului de la *Festival*.

nu a apărut; se mai vorbea și despre un altul, dar nici acesta nu s-a tipărit, în final. Mai târziu, se amintea că poetul lucrează la o altă carte de versuri, cu titlul *Urme de lut*, fără a fi publicată. Istoricul literar Enache Puiu arată că: „În ciuda înzestrării sale recunoscute și a numeroaselor prezențe în presa vremii, s-a întâmplat cu el, ce s-a întâmplat și cu alți scriitori valoroși din această zonă a țării: a rămas un autor nepublicat în volum. Mai mult, la moartea sa, majoritatea manuscriselor s-au pierdut, fiind salvate numai un număr restrâns de poeme, astfel că, spre a-i fixa profilul, trebuia să ne adresăm acestor texte și colecțiilor de reviste”.¹⁵ Conform celor menționate de Boris Deșliu, care îl numea pe Liuben Dumitru, „fratele meu”, încă din perioada petrecută la Silistra, poetul bulgar și balcanologul P. Boiagiev deținea, în anii 1980, un manuscris cu cele 16 poeme ce trebuiau să facă parte din volumul *Metanii prin chilii*. Acestea fuseseră publicate în reviste din Silistra, Constanța și București. Boiagiev le-a predat fratelui poetului Liuben Dumitru.

Un loc aparte între colaborările poetului, în paralel cu activitatea de la *Festival*, îl reprezintă *Revista dobrogeană*, sub conducerea redactorilor-responsabili Ion Fățoiu și N. Marin-Dunăre și localizată la Constanța; este considerată a fi una dintre cele mai importante publicații literare dobrogene interbelice, deși au apărut numai 14 numere. În perioada aprilie 1936 – mai 1937, a reunit unele dintre cele mai importante nume ale literaturii române interbelice: Tudor Arghezi, Ion Barbu, Emanoil Bucuța, Radu Gyr, Pericle Martinescu, Sașa Pană, Dragoș Protopescu, Ion Marin Sadoveanu. „A sprijinit proza realistă, echilibrul tradiției cu inovația și, în sensul sincronismului lovinescian, a acordat spațiu curentelor moderne în poezie. A popularizat mișcarea culturală din Dobrogea și a publicat articole despre personalități culturale, autori și cărți, cercuri culturale, reviste etc, din Dobrogea. Revista a manifestat o

¹⁵ Enache Puiu, *op. cit.*, p. 312.

atitudine receptivă față de talentele de limbă bulgară sau turcă și a sprijinit cunoașterea reciprocă.”¹⁶

Ceea ce numim astăzi caracter multicultural, era un fenomen curent, în presa dobrogeană, date fiind datele istorice și lingvistice ale acestui ținut. Atât *Festival*, cât și *Revista dobrogeană* ilustrau aceste tendințe, prin scriitorii care publicau în paginile lor, dar și prin încurajarea traducerilor. De exemplu, în nr. 1/1936, al *Revistei dobrogene*, D.N. Mincev scria despre literatura pentru copii din Bulgaria, Mustegap H. Fazıl prezintă revista *Emel*, Romeo Lerescu face o cronică literară a romanului *Cara-Su* de Ion Valerian. Despre personajul central al romanului, aflăm că avea drept prototip ziaristul și scriitorul Mehmet Niyazi. În numărul 6/1936 este publicată o nvelă bulgară, în traducerea aceluiași D.N. Mincev. Iată contextul în care publica și Dumitru Liuben, în numărul 7-9/1937, traduceri din lirica bulgară a epocii.

Revista dobrogeană era o prezență vie în peisajul cultural dobrogean, iar faptul că Liuben Dumitru publica atât la *Festival*, cât și la această prestigioasă publicație constănțeană, dovedește implicarea sa totală în viața scriitoricească dobrogeană. Mai mult, o anume „conurență” literară între cele două publicații nu făcea decât să ajute climatul spiritual în care se manifestau vocile autorilor mai sus menționați. Aprecierea pentru *Festival* nu se lăsa așteptată:

„Contemporanilor, cei de la *Festival*, le-au lăsat mai ales impresia unui grup înflăcărat, animat de o sinceră solidaritate cu toți creatorii din Dobrogea și cu tinerii scriitori din restul țării”¹⁷.

După evenimentele istorice ale anului 1940, în timp ce Boris Deșliu a optat pentru cetățenia română și a rămas la București,

¹⁶ Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, *Presa dobrogeană. Bibliografie comentată și adnotată*, Constanța, 1985, p. 263.

¹⁷ Enache Puiu, *op. cit.*, p. 215.

Dumitru Liuben a ales cetățenia bulgară. Astfel, destinul său literar se modifică complet. A publicat poezie, în limba bulgară, în diferite reviste, între care menționăm *Silistrenka Tribuna*. Nu s-a mai bucurat de notorietatea de la începuturile sale literare.

S-a stins la 5 februarie 1983, în uitare, iar ferparul în limba bulgară, îi menționează numele Liuben Simeonov Dumitrov

Trecerea prin lume a lui Liuben Dumitru, gazetar și poet, dedicat grupării de la *Festival*, este marcată de numeroase colaborări în revistele vremii, de cele câteva manuscrise, salvate, miraculos, într-o lucrarnă a casei sale, în timp ce majoritatea au fost distruse.

Boris Deșliu își încheie amintirile despre Liuben Dumitru și etapa de maximă efervescență literară de la *Festival*, spunând: „Dar umbra poetului crește mereu în inimile noastre și ale viitorimii”¹⁸

Festivalul literaturii dobrogene a avut multe și importante pagini de scris, în perioada interbelică, importante pentru înțelegerea vieții culturale în acest ținut.

Bibliografie

Constantin-Zamfir, Dumitru, Georgescu, Octavian, *Presa dobrogeană. Bibliografie comentată și adnotată*, Biblioteca Județeană Constanța, Constanța, 1985.

Deșliu, Boris, *Momente și portrete*, Editura Europolis, Constanța, 2001.

Dunăreanu, Ovidiu, Corcheș, Victor, *Corabia de fildeș: poeți ai Sudului: Alexandru Gherghel, Dumitru Olariu, Dimitrie Batova, Liuben Dumitru, Vasile Culică, Boris Deșliu*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000.

Puiu, Enache, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005.

¹⁸ Boris Deșliu, *op. cit.*, p. 109.

Periodice

Festival (mai 1936 – iun. 1940).

Revista dobrogeană (apr. 1936 – apr. 1937).

Rod nou (ian. 1934 – feb. 1935).

Siteografie

<http://www.colegiuldeltadunarii.ro/wp-content/revista/28.pdf>

<http://alexandervsalexander.blogspot.ro/2013/08/boris-desliu-va-uit-la-chip-apoi-la.html>

Discursul politic al lui Mihai Eminescu

prof. univ. dr. **Odette Arhip**

Universitatea Ecologică București

conf. univ. dr. **Elena Banciu**

Universitatea Ecologică București

asist. univ. dr. **Cristian Arhip**

Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa” Iași

Din discursurile politice eminesciene este aproape nelipsită tema minorităților. Conținuturile acestora ne îndreptățesc să apreciem corectitudinea observației lui Eugen Lovinescu: „Problema neamului nostru, care nu trezise în junimiști decât un interes mai mult rațional, găsisse în Eminescu o rezonanță mult mai adâncă; spărgând cadrele teoriei creșterii organice, sensibilitatea poetului însuflețise timpurile revolute: în conștiința lui, prezentul se legase de un trecut simțit ca o realitate...”¹.

În același timp, dacă ne armonizăm perspectiva cu tematica europeană, mult mai complexă și, mai ales, mai îndelungată, se cuvine să amintim că tema identității este o obsesie cardinală în istoria mentalului uman. Orice ființă umană râvnește la identitate și la faptul de a fi recunoscută. Inițial, *persona* însemna

¹ Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I. Minerva, București, 1973, p. 13.

mască, oarecum echivalent pentru contemporanul *personalitate*. Familiile din Roma antică obișnuiau să păstreze „masca de cea-ră a strămoșului”² în atriumul reședinței. În acele timpuri, doar sclavii luptau pentru un astfel de statut recunoscut social și, când s-a generalizat, s-a conturat tendința opusă – încercarea multor grupuri sociale, mai mari ori mai mici (în care putem să includem și minoritățile) de a-și dezlipi o *mască*, o etichetă socială. Când etichetarea implică accente xenofobe, uneori având consecințe punitive, dorința unora de a-și exprima respingerea, a altora, de a-și apăra demnitatea, este și mai mare. Excesele pasionale ale pamfletarului Eminescu dezlănțuit se răsfrâng preponderent asupra etniilor minoritare, pe care le găsește vinovate pentru starea nației române în secolul al XIX-lea, mai precis, pentru acumularea unor averi impresionante pe seama autohtonilor. Și totuși, poziția lui nu reprezenta prima manifestare de acest gen față de elementele alogene – au făcut acest lucru și predecesorii Heliade-Rădulescu ori Hasdeu.³ Mihai Eminescu reia aproximativ aceleași idei pe care le pune în lumina tezelor junimiste și a gândirii germane care l-au influențat – analiza pornește de la premise economice. Tot acest aspect al gazetăriei eminesciene, privit însă, din perspectiva mitoanalizei, permite identificarea itemului *insulă* pe care locuiesc românii, de sorginte latină, în marea slavă, primii trebuind să facă efortul de a-i integra pe ceilalți.⁴

Conținutul articolului lui Eminescu ne îndreptățește să apreciem corectitudinea observației lui Eugen Lovinescu: „Problema neamului nostru, care nu trezise în junimiști decât un interes mai mult rațional, găsise în Eminescu o rezonanță mult mai adâncă; spărgând cadrele teoriei creșterii organice, sensibilitatea poetului

însuflețise timpurile revoluate: în conștiința lui, prezentul se legase de un trecut simțit ca o realitate...”⁵.

Ideile sale au beneficiat de continuări multiple, atât de natură artistică, cât și ideologică. Referindu-ne la ultimul aspect, apreciem ca notorie linia sămănătoristă și poziția exprimată, în principal, de către Nicolae Iorga. Totuși, subliniem că dorința noastră de a menționa aceste orientări provine din necesitatea de a ne plasa între reperele cronologice clare ale ideologiei estetice românești. Astfel, înainte de poziția pregnantă a lui Eminescu, a existat punctul de vedere forte al lui Mihail Kogălniceanu. El a fost primul care a făcut referire la mișcarea culturală și la artă în funcție de națiune, prin programul *Daciei literare* (1840). Aceasta este concepția comună tuturor scriitorilor din acea perioadă, dar Kogălniceanu și Alecu Russo au conturat mai apăsător forma sa verbală. Solidar cu această idee este și Titu Maiorescu, care se concentrează asupra acesteia, nu doar în articolele programatice binecunoscute, dar și în discursurile în care probează arta oratorică de care se simțea atras și Eminescu: „Suntem convinși că numai prin cea mai rodnică muncă națională, prin dezvoltarea caracterului etnic în limbă, literatură, în munca fizică, în costum, în istorie, în forma socială și în forma de stat trebuie să meargă țara asta”⁶.

Am făcut referire la oratorie și, implicit, la retorică, nu într-un mod întâmplător. Eminescu este un exponent al curentului romantic, curent care a dezavuat retorica, pentru că „pretindeau ... cuvântului să se facă pur și simplu una cu lumea”⁷. Romanticii, în general, visau la adevărul absolut, iar poetul Eminescu folosea, în acest sens, două simboluri inspirate pentru poezie: *oglindea de aur* și *hieroglifa*. „Ca oglinda de aur, arta ar fi o formă a cunoașterii

⁵ Eugen Lovinescu, *op. cit.*, p. 13.

⁶ Titu Maiorescu, *Critice*, vol. I, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 168.

⁷ Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 8.

² Georgio Agamben, *Nuditatea*, Humanitas, București, 2014, p. 67.

³ Cf. Daniel Ciurel, *Oratorul Eminescu*, Mirton, Timișoara, 2011, p. 25.

⁴ Cf. Sorin Antohi, *Civitas imaginalis*, Editura Litera, București, 1994.